

частина представників обох статей одним із провідних способів помсти уявляє завдання моральної (емоційної) шкоди «зрадникові». Поряд із тим, серед чоловіків більш вираженою у означеній ситуації є фізична агресія, тоді як у групі жінок – завдання матеріальних збитків. По-друге, частина опитаних розцінює помсту як неефективний спосіб розв’язання конфліктної ситуації. По-третє, аналіз більшості запропонованих варіантів «помсти» вказує на те, що далеко не всі з них – дійсно креативні. Значна кількість є прикладами стереотипної агресивної поведінки в ситуації помсти, що сформувалася внаслідок соціального наущіння.

DOI: 10.5281/zenodo.4399377

Духневич В. М.

ПРО ГОТОВНІСТЬ ДО КОНСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У НАДЗВИЧАЙНІЙ СИТУАЦІЇ

Поширення Covid-19, як надзвичайна медична, соціальна, психологічна та політико-економічна ситуація, гостро поставила перед владними інститутами чи не кожної країни актуальне питання: як убезпечити та захистити людей під час пандемії та які мають бути зроблені кроки аби забезпечити необхідну якість життя своїх громадян? В нашій країні така проблематика загострюється ще й у зв’язку із воєнними діями та небезпеками виникнення пов’язаних з цим надзвичайних ситуацій техногенного та соціального плану. Все це надає особливих вимірів значущості проблемі формування готовності індивідуальних та колективних суб’єктів до конструктивної поведінки у надзвичайних ситуаціях.

Часто саме діти шкільного віку і молодь виступають такою групою населення, яка найбільше потерпає від катастрофічних подій, що зумовлено не тільки браком досвідченості (знань, умінь, навичок реагування у надзвичайних ситуаціях), а і віковими особливостями їх психіки (низькою стресостійкістю, що призводить до виникнення стресових та пост-стресових розладів внаслідок нездатності опанувати стресогенну ситуацію). З іншого боку, як відмічають деякі

експерти, аналізуючи вітчизняний досвід, а також досвід західноєвропейських країн організації навчального процесу у закладах освіти у кінці літа – восени 2020 року та в зв'язку з децю легковажним ставленням молоді до протиепідеміологічних заходів, спостерігається поширення коронавірусної хвороби Covid-19.

Отже, до педагогічних та психологічних працівників системи освіти в наявних умовах висуваються особливі вимоги щодо виконання ними професійних обов'язків у зв'язку з необхідністю забезпечити не тільки психологічне та фізичне здоров'я своїх вихованців, але й сформувати необхідні компетенції, в тому числі і щодо безпечної та соціально-відповідальної поведінки. У зв'язку з цим виникла необхідність конкретизації категорії «психологічна готовність до надзвичайних ситуацій».

Готовність суб'єкта до конструктивної поведінки у надзвичайній ситуації у спеціальній літературі часто розглядається як варіант готовності до дії. Психологічний словник визначає готовність до дії як *«установку, спрямовану на виконання тієї чи іншої дії»*. Ця готовність *«припускає наявність певних знань, умінь, навичок; готовність до протидії перешкодам, які виникають у процесі виконання дії; надання якогось особистісного змісту виконуваній дії. Готовність до дії реалізується за рахунок прояву окремих складових дії: нейродинамічної сформованості дії, фізичної підготовленості, психологічних факторів готовності»*. Проте доцільним є одночасний розгляд психологічної готовності як стану та як якості особистості. Більшість авторів дотримуються думки, що готовність – це особливий психічний стан. Разом з тим, існує визначення готовності як стійкої характеристики особистості, яка діє постійно, та яку не потрібно кожен раз формувати у зв'язку з поставленими завданнями. Будучи заздалегідь сформованою, ця готовність – суттєва передумова успішної діяльності.

У структурі готовності до конструктивної поведінки у надзвичайній ситуації можна виокремити певну кількість компонентів. У найзагальнішому вигляді структуру готовності можна уявити такою, що складається з трьох компонентів:

когнітивного (усвідомлення об'єкта), афективного (емоційна оцінка об'єкта) і поведінкового (послідовна поведінка відносно об'єкта). Згідно іншого підходу кількість таких компонентів може бути більшою. Це можуть бути мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оцінний компоненти. Не фокусуємось зараз на цих підходах, зазначимо наступне. Усі ці компоненти на рівні конкретного суб'єкту презентовані як образ дій в ситуації, що склалася. У залежності від рівня сформованості такої готовності образ дій може бути фрагментарним, нечітким, розмитим, або ж навпаки – чітко структурованим, системним, рефлексивним. Найбільш очевидний приклад спеціаліста, що має чіткий образ дій в ситуації – це професіонали-рятувальники або медики, яких спеціально готують до вирішення завдань в таких умовах. Очевидно, що до дій в ситуації поширення коронавірусної хвороби Covid-19 фахівці освітньої сфери не були готові і перебувають свою діяльність так би мовити «на марші».

Крім того, можливість чи готовність до конструктивної поведінки у надзвичайній ситуації має декілька векторів: 1) можливість відповідних державних органів та структур забезпечити необхідні умови функціонування суспільства та їх здатність ефективно організувати життєдіяльність громадян; 2) можливість виконання фахівцями своїх професійних обов'язків з метою впливу на громадян, що переживають надзвичайну чи екстремальну ситуацію чи подію; 3) можливість суб'єктів дії в умовах надзвичайної ситуації конструктивно / ефективно вирішувати різні проблемні питання. Під суб'єктами дії ми розуміємо фахівців, що в актуальних умовах продовжують виконувати свою професійну діяльність, пов'язану із впливом на інших людей (наприклад, медики, психологи, педагоги та викладачі ЗВО, поліцейські тощо); 4) можливість відповідних державних структуру ефективно організувати процес підготовки до дій в разі виникнення надзвичайних ситуацій, процеси супроводження та подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Серед іншого це включає в себе управління процесами мотивації різних індивідуальних та колективних суб'єктів до розвитку власних компетенцій.

Поєднання означених векторів створює умови для формування готовності індивідуальних та колективних суб'єктів діяти та виконувати поставлені завдання. Таким чином, ми можемо в першому наближенні операціоналізувати категорію готовності індивідуальних та колективних суб'єктів до дій в умовах надзвичайної ситуації.

Під готовністю індивідуального суб'єкта до конструктивної поведінки у надзвичайній ситуації слід розуміти сукупність якостей, знань, навичок, мотивів особистості, які забезпечують конструктивне або ефективне виконання професійних завдань у запропонованих задачах, а також сукупність об'єктивних умов діяти (ситуації, можливості виконувати професійні задачі тощо).

Під готовністю колективного суб'єкта до конструктивних дій у надзвичайній ситуації слід розуміти 1) сукупність якостей та знань колективних суб'єктів, що дозволяють їм ефективно взаємодіяти в кризових, екстремальних чи надзвичайних умовах при вирішенні спільних завдань; 2) забезпечення об'єктивних умов до встановлення та підтримки конструктивної взаємодії в ситуації, що склалася.

DOI: 10.5281/zenodo.4399385

Дяченко В. А.

ПРОБЛЕМИ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТРУДНОЩАМИ ДОВІЛЬНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ І КОНТРОЛЮ СВОЄЇ ПОВЕДІНКИ

Навчання являється провідним видом діяльності учнів молодшої школи. У початковій школі закладається фундамент системи знань, формуються розумові та практичні операції, дії та навички, без яких неможливе подальше навчання й практична діяльність. Функції планування, регуляції і контролю поряд з іншими психічними процесами лежать в основі успішної навчальної діяльності та досягають максимального значення саме із початком шкільного навчання. Успішність формування їх напряму залежить від гармонійного розвитку мозкових